

DÜNYADA ENERJİ KAYNAKLARI VE ENERJİDE SÖZ SAHİBİ ÜLKELER

ENERGY SOURCES IN THE WORLD AND RESEARCH COUNTRIES IN ENERGY

ÖZET: Doğal enerji kaynakları, ekonomik gelişmenin motorunu oluşturmaktadır. Devletlerin vazgeçemeyeceği unsurlar arasında yer almaktadır. Her zaman gündemin ilk sırasında yer almaktadır. Yapılan savaşların en önemli nedenleri arasında sınırlı enerji kaynaklarından kaynaklanmaktadır. Enerji kaynaklarına ulaşım açısından güçlü ülkeler güçsüz ülkeleri ekonomik ve politik açıdan sömürmektedir.

Bu çalışmada dünyada kanıtlanmış enerji kaynakları ve rezervleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca enerjide söz sahibi olan ülkelere değinilmiştir. Enerji sektörünün önemine dolaylı olarak vurgular yapılmıştır. Türkiye'nin konum itibarıyla enerji dağıtım koridoru olmasına değinilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Enerji Kaynakları, Petrol, Doğalgaz, Kömür, Yenilenebilir Enerji, Yenilenemez Enerji

ABSTRACT: Natural energy resources constitute the engine of economic development. It is among the factors that states cannot give up. It is always on the top of the agenda. The most important reasons for the wars are limited energy sources. Powerful countries in terms of access to energy resources exploit the weak countries economically and politically.

In this study, information about proven energy resources and reserves in the world is given. In addition, countries that have a say in energy have been mentioned. Emphasis is placed on the importance of the energy sector indirectly. Turkey has been referred to the position as an energy corridor distribution.

KEYWORDS: Energy Sources, Oil, Natural Gas, Coal, Renewable Energy, Non-Renewable Energy.

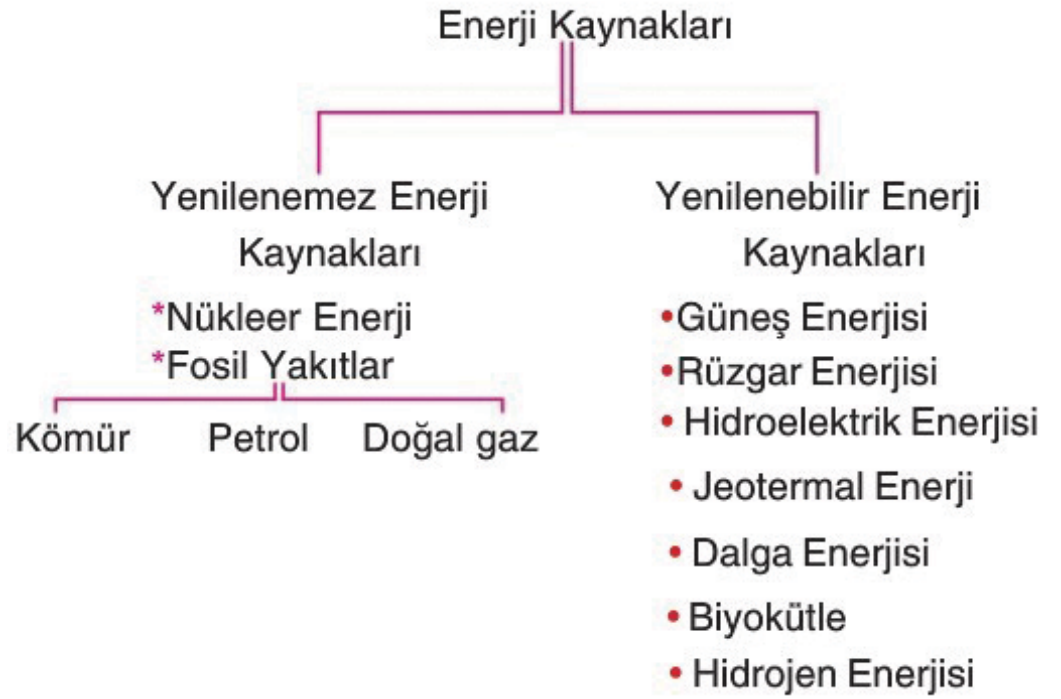

Dr. Öğr. Üyesi Remzi Bulut
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İİBF

İktisat Teorisi Anabilim Dalı Başkanı
rbulut@mehmetakif.edu.tr

1. Enerji Kaynakları Ve Enerji Tüketimi

Günlük hayatta ve ekonominin tüm dallarında enerjinin önemi gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Günümüzde ekonomi bakımından gelişmenin motorunu yer altı ve üstü, başka bir tabirle yenilenebilir veya yenilenemez enerji kaynaklarının varlığı oluşturmaktadır. Günümüzde ülkelerin ekonomik açıdan gelişmişlik düzeyleri kişi başına tüketilen enerji miktarı ile kıyaslama yapılmaktadır. Zamanla enerjiye duyulan gereksinimin

şiddeti artmaktadır.

Enerji kaynakları, sosyal ve ekonomik hayatın temel ögesi olmakla birlikte, bilim olarak ekonomik coğrafyanın zaman ilerledikçe önem kazanan konularından biri haline gelmiştir. İnsan gücüyle yapılabilecek işlerin makine yardımıyla yapılması, makinelerin çalışabilmesi için de enerji kaynaklarına bağlı olması enerji kaynaklarının ve enerji sektörünün önemini vurgulamaktadır. Ekonomik açıdan refah düzeyinin artması, modern yaşantının yaygınlaşması enerji ve enerji kaynaklarına bağımlılıktan geçmektedir. Günümüzde mal ve hizmet üretiminde sermayenin yoğun şekilde kullanılması enerjiye başka bir önem kazandırmaktadır.

Ülkelerin kalkınmasında ve halkın refah düzeyinin gelişmesinde birinci dereceden öneme sahip olan enerji, son dönemde uluslararası politikada en stratejik araçlardan biri haline gelmiştir. Enerji politikaları kısa vadede enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara güvenli biçimde ulaşmasını, arz – talep ilişkileri, pazarlama ve fiyatlandırma gibi konuları ele alırken, uzun dönemde ise ekonomik kalkınma planlamalarını ve politikalarını içermektedir. Önümüzdeki birkaç on yıl içinde petrol ve doğalgaz arzında rezervler açısından bir sorun olmasa da yeni rezervlerin aranması, üretilmesi, tüketiciye ulaştırılması gibi konular, uluslararası ekonomik ve politik ilişkileri etkileyen temel problem alanları olmaya devam etmektedir (insamer.com/tr/merve-aksoy-ercumen_182.htm E. T. 16.09.2018).

Son zamanlarda dünyada tüketilen enerjinin, enerji üretim kaynaklarına göre dağılım oranları ele alındığında; petrol % 33, doğalgaz % 24, Kömür % 30, Hidro % 7, Nükleer % 4 ve yenilenebilir % 2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Yer altı kaynakları, yerüstü kaynaklarına göre daha fazla önem arz etmektedir. Enerji üretiminde en büyük payı petrol, kömür ve doğalgaz hammaddeleri oluşturmaktadır. Günümüz enerji üretiminde üretilen toplam enerjinin yaklaşık % 87'lik gibi bir kısmı doğal yer altı kaynakları kullanılarak üretim yapılmaktadır. Geriye kalan %13'lük kısmı ise, Hidro, nükleer enerji ve yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilmektedir.

Ülkelerin ekonomik kalkınma düzeylerine göre enerji tüketim miktarları incelendiğinde, gelişmiş ülkelerdeki fert başına düşen enerji tüketimi, gelişmekte olan ülkelerdeki tüketimin on katından fazla olduğu tespit edilmiştir. Az gelişmiş ülkelerde ise enerjiye ulaşım ve kullanım oldukça azdır. Bundan dolayı da mal ve hizmet üretimi enerji kıtlığından ve ucuz işgücüne sahip olunmasından dolayı daha çok emek yoğun şekilde üretim yapılmaktadır. Mesela, ABD’ de bir kişinin tükettiği enerjiyi, 3 Fransız / İtalyan / Japon, 4 İspanyol, 7 Türk, 13 Çinli, 35 Hintli, 38 Pakistanlı tüketmektedir¹. Kısacası enerji tüketim miktarı ile gelişmişlik düzeyinin doğru orantılı olduğu karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir durumun halkın refah ve mutluluk düzeyine doğrudan etki yapmaktadır.

2. Doğal Enerji Kaynakları ve Rezervleri

Temel enerji kaynaklarının en önemlilerini; kömür, petrol, doğalgaz ve nükleer yakıtlar oluşturmaktadır. Enerji kaynakları yenilenebilir ya da yenilenebilir olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Tükenebilir veya yenilenebilir olarak nitelendirilen kömür, petrol ve doğalgaz gibi fosil menşeli kaynakların yeryüzünde sınırlı miktarda bulunması ve bu re-

1 <https://makale.eceylan.com/tag/enerji-kaynaklarinin-siniflandirilmesi/> sitesinden yararlanılmıştır.

zervlerin tükenebileceği tartışması enerji kaynaklarının önemini bir kez daha artırmaktadır. Enerji alanında araştırmacılar alternatif enerji kaynakları araştırmalarına yönelmişlerdir. Araştırmacıların tahmini raporlamalarına göre, mevcut rezervlere yenilerinin eklenmediği takdirde, tüketiminin de artarak devam etmesi durumunda yapılan tahminlere göre; petrolün rezerv ömrünün yaklaşık 50 yıl, doğalgazın 70 yıl ve kömürün ise 250 yıl olduğu tahmin edilmektedir.

BP’nin yaptığı çalışma neticesinde 2010 yılı sonu tahmini verilerine göre, dünyada kanıtlanan doğal enerji kaynakları rezervlerinin ömrü biraz daha farklıdır; petrol rezervinin 46 yıl, doğalgaz rezervinin 59 yıl, kömür rezervinin ise 118 yıllık

ömre sahip olduğu tahmin edilmektedir. Hangi tahmini veriler kabul edilirse edilsin doğal kaynak rezervlerinin tükenmesi kesin kabul görmektedir.

2.1 Petrol

Petrol, kimyasal bileşim olarak ele alındığında hidrojen ve karbondan oluşan yapısında az miktarda nitrojen, oksijen ve kükürt barındıran karmaşık bir bileşimdir. Normal şartlarda petrol yeraltında gaz, sıvı ve katı halde bulunmaktadır. Gaz halinde bulunan petrol, imal edilmiş gazdan ayırt etmek için doğal gaz olarak adlandırılmaktadır.

2016 yılı verilerine göre dünyada ispatlanmış toplam petrol rezervi 1 trilyon 707 milyar varil olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplam rezervin yaklaşık olarak yarısı (% 47,7) Orta Doğu Ülkelerinde bulunurken, Güney ve Orta Amerika ülkelerinde % 8,7 ve Kuzey Amerika da ise % 13,3’lük kısmı bulunmaktadır. Stratejik öneme sahip olan petrol 2016 yılı verilerine göre dünya enerji talebinin 1/3’ünü karşılamıştır (www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Petrol E.T 18.09.2018).

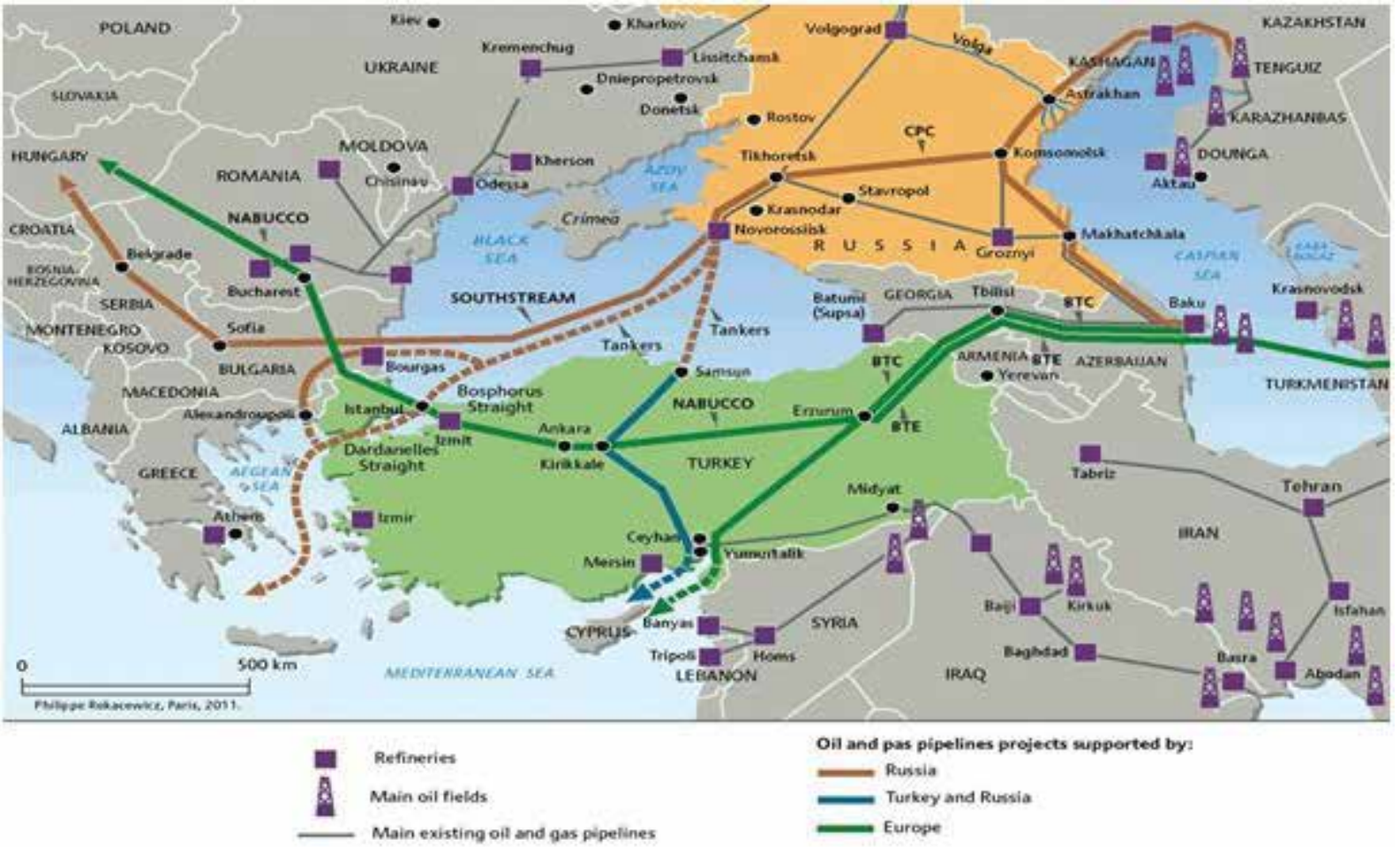
2015 yılı dünya petrol rezervi toplam tüketime rağmen bir önceki yıla nazaran yeni keşiflerle birlikte binde 2 oranında artış sağlanmıştır. Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) tarafından hazırlanan verileri göre 2015 yılı sonu itibarıyla toplam rezervin 1 trilyon 659 milyar varil veya 263,8 milyar ton seviyesinde olduğu rapor edilmiştir. 2016 yılında ise bu rakam 1 trilyon 707 milyar varile yükselmiştir. 2012 yılına kadar dünyada en fazla petrol

Tablo 1. Ülkelere Göre Enerji Kaynakları Rezervi Dağılımı

	Petrol (Milyar Varil)	Doğalgaz (Trilyon M ³)	Kömür (Milyar Ton)
Venezuela	298,3	5,7	
Suudi Arabistan	265,9	8,4	
Kanada	174,3		
İran	157,8	33,5	
Rusya Federasyonu	80	32,3	160
Katar	25,3	24,3	
Türkmenistan		17,5	
ABD	39,9	8,7	251
BAE	97,8	6,1	
Çin	24,6	5,4	139
Irak	140,3	3,7	
Avustralya			145
Hindistan			97
Almanya			36

Kaynak: Farklı İnternet Sayfalarından Derlenmiştir.

rezervine sahip olan ülke Suudi Arabistan olarak bilinirken, 2012 yılı içerisinde keşfedilen yeni kaynaklar ile Venezüella liderliğe yükselmiştir. 2013 yılından itibaren Venezüella dünyanın petrol zengini ülkesi olarak hep liderliğini devam ettirmektedir.

2.2 Doğalgaz

2015 yılı verileri baz alınarak OPEC tarafından hazırlanan rapora göre, dünya

da kanıtlanmış doğalgaz rezervi 201,9 trilyon metre küp seviyesinde olduğu hesaplanmıştır. "BP 2017 Dünya Enerji İstatistik Görünümü Raporundan" yapılan derlemeye göre, dünya üzerinde tahmini olarak 186,6 trilyon metre küp kanıtlanmış doğalgaz rezervi bulunmaktadır. Üretim – tüketim ilişkisi göz önünde tutularak söz konusu doğalgaz rezervinin 50 yıldan fazla yeteceği öngörülmektedir.

Dünyada en fazla kanıtlanmış doğalgaz rezervi 79,4 trilyon metreküp ile toplam rezervin yüzde 42,5'lik oran ile Ortadoğu bölgesinde bulunmaktadır. Ortadoğu bölgesini ise Rusya Federasyonu ve Türkmenistan'ında yer aldığı Avrasya bölgesi izlemektedir. Yeryüzünde en nadir doğalgaz rezervlerine ise Güney ve Orta Amerika'da rastlanılmaktadır.

2015 yılı verilerine göre kanıtlanmış en fazla doğalgaz rezervine sahip ülkeler ise; İran 33,5 trilyon M³ ile lider konumunda yer almaktadır. İran'ı, Rusya Federasyonu 32,3 trilyon M³, Katar 24,3 trilyon M³, Türkmenistan 17,5 trilyon M³, ABD 8,7 trilyon M³, Suudi Arabistan 8,4 trilyon M³, BAE 6,1 trilyon M³ ve Venezüella 5,7 trilyon M³ ile takip etmektedir. Yine aynı yıl verilerine göre en fazla doğalgaz üreten ülke yaklaşık 750 milyar M³ ile ABD'dir. Bu rakam toplam doğalgaz üretiminin yüzde 21'ine tekabül etmektedir. ABD'yi yaklaşık 380 milyar M³ ile Rusya Federasyonu izlemektedir. Dünyada en fazla doğalgaz rezervine sahip olan İran ise, 202,4 milyar M³ ile üçüncü sırada yer almıştır.

2.3 Kömür

Dünya Enerji Konseyi'nin raporuna göre dünyada 80 civarındaki ülkede

kömür rezervi bulunmaktadır. Kömür rezervi bakımından ABD 250,9 milyar ton ile ilk sırada yer almaktadır. ABD'yi 160,4 milyar ton ile Rusya Federasyonu izlemektedir. Kıta ve aynı zamanda ülke olan Avustralya'da kanıtlanan kömür rezervi miktarı 144,8 milyar tondur. Avustralya kömür rezervi bakımından dünyada üçüncü sırada yer almaktadır. Avustralya'yı sırasıyla Çin, Hindistan ve Almanya izlemektedir. Dünya Enerji Konseyi'nin yaptığı araştırmalara göre; dünyada kanıtlanmış işletilebilir kömür rezervi toplam 892 milyar ton olarak belirlenmiştir. Söz konusu toplam rezervin; 403 milyar tonu antrasit ve bitümlü kömür, 287 milyar tonu alt bitümlü kömür ve 201 milyar tonu ise linyit kategorisindedir.

"...Dünya genelinde kömür rezervlerinin 323,6 milyar tonu (%31,3) Avrupa-Avrasya ülkelerinde, 424,2 milyar tonu (%41,0) Asya-Pasifik ülkelerinde, 258,7 milyar tonu (%25,0) Kuzey Amerika ülkelerinde, 14,4 milyar ton (%1,4) Afrika-Doğu Akdeniz ülkelerinde ve 14,0 milyar ton (%1,4) Orta ve Güney Amerika ülkelerinde bulunmaktadır."

3. Enerjide Söz Sahibi Ülkeler

Dünyada enerji sektöründe söz sahibi olan ülkeler; sadece doğal kaynaklar açısından zengin ülkeler olmayıp ekonomik ve siyasi bakımından güçlü olan ülkelerdir. Dünya çapında enerji alanında söz sahibi ülkeler en aza indirildiğinde karşımıza Rusya Federasyonu ile ABD çıkmaktadır. Yine 1990 yılı öncesi iki farklı ekonomik kutbun lider ülkeleri öne çıkmaktadır. Petrol kaynakları bakımından Venezüella ve Suudi Arabistan'ın, doğalgaz kaynakları açısından İran ve Katar'ın dünya enerji piyasası belirlemede pek fazla öneme sahip değildir.

3.1 Rusya Federasyonu

Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliği sonrası 1991 – 2000 yılları arasında piyasa ekonomisine geçiş reformlarını kısa sürede tamamlamıştır. Bu dönem içinde yaşanan 1997 Asya mali krizi olarak bilinen krizden aşırı şekilde etkilenmeden çıkmayı başarmıştır. 2000 yılından itibaren elinde bulundurduğu enerji kaynaklarıyla Avrasya coğrafyasında söz sahibi bir aktör ülke konumuna gelmiştir. Enerji

kaynakları sayesinde ekonomisine yüksek girdiler sağlamış, uluslararası ortamlarda ekonomik alanda prestijini artırmasını başarmıştır (Ünal, 2011: 5).

Rusya Federasyonu, kömür, doğalgaz ve ham petrol bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biri olup büyük potansiyele sahiptir. Dünya enerji ihracatında Rusya'nın payı ortalama olarak %7 olarak hesaplanmaktadır. Ülke ihracatı içinde doğal kaynakların oranı oldukça fazladır. Ham petrol rezervleri açısından dünyanın beşinci, kömürde ve doğalgazda ikinci büyük rezerve sahiptir. Yapılan araştırmalar sonucu ülke, topraklarında dünya doğalgaz rezervlerinin üçte birini, petrol rezervlerinin onda birini, kömür rezervlerinin beşte birini ve uranyum rezervlerinin %14'ünü elinde bulundurmaktadır (Ünal, 2011: 6 - 8). Günlük ham petrol ve doğalgaz üretimi bakımından dünyada ilk sırada yer almaktadır. Bu göstergeler, Rusya ekonomisinin doğal kaynaklara bağımlı yapısını ortaya koymaktadır. Bu veriler ham petrol ve doğalgaz piyasa ve ticaretinde komşu, bölge ve Avrupa ülkeleri açısından önemli bir aktör olduğunu göstermektedir.

Rusya Federasyonu, doğal kaynak potansiyeli bakımından toplam dünya rezervinde yaklaşık %21'lik paya sahip olduğu keşfedilen yer altı zenginlik kaynağına göre kanıtlanmıştır. Günümüz piyasa değeriyle keşfedilen kaynakların toplam değeri 28,6 trilyon dolar olduğu hesaplanmaktadır. Tahmin edilen rezervlerin kapasitesi ise 140 trilyon dolar olduğu tahmin edilmektedir. İspatlanan yer altı kaynakları rezervleri verileri ile Rusya Federasyonu, eski Sovyetler Birliği Cumhu-

riyetleri içinde büyük çoğunluğu elinde bulundurarak lider konumdadır. Bundan dolayı söylenebilir ki Rusya Federasyonunun dünyada enerji kaynakları açısından büyük potansiyel gücü hala elinde bulundurmaktadır³ (Bulut, 2017: 68 - 73). Rusya Federasyonu'nun sahip olduğu bu kaynaklar ekonomik büyümenin temelini oluşturmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun dünyada enerji fiyatlarının belirlenmesinde söz sahibi olduğu söylenebilir. Özellikle yakın komşuları olan gelişmiş Avrupa ülkelerinin enerji tedarikçisi konumunda olan Rusya Federasyonu dünya enerji fiyatlarının oluşumunda oldukça etkili rol oynamaktadır.

3.2 ABD

Dünyada rezervi kanıtlanan doğal kaynaklardan kömürün 251 milyar tonu ABD'de bulunmaktadır. Amerika, kömür rezervi açısından dünyada birinci sırada yer almaktadır. Petrolde ise 39,9 milyar varillik rezervi bulunurken, doğalgazda ise toplam olarak 8,7 trilyon M³lük rezerve sahiptir.

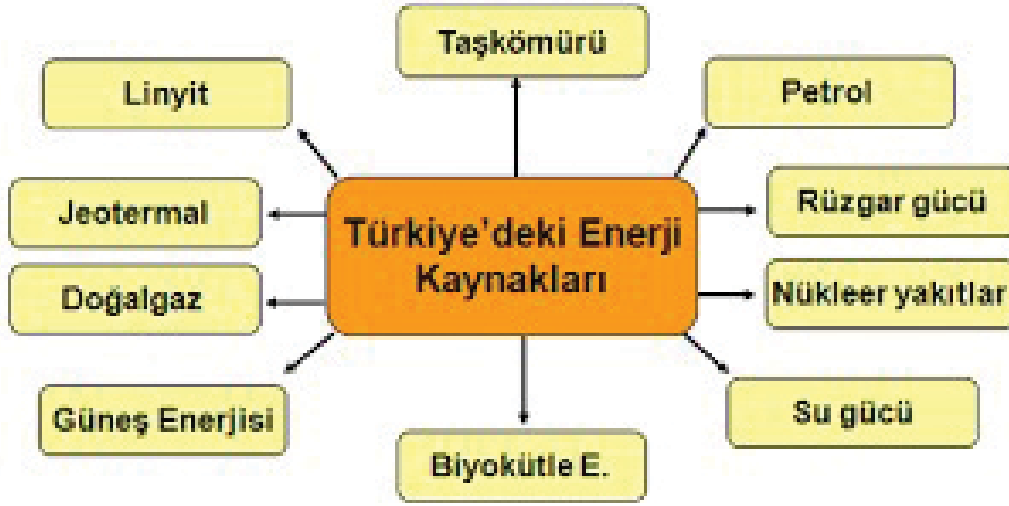
ABD, toprak bakımından büyük olmasına rağmen, önemli ölçüde yer altı enerji kaynaklarına sahip değildir. Güçlü ekonomisinin varlığı, ABD dolarını konvertibl olması ve aktif dünya siyasetinde yer alması enerji alanında söz sahibi yapmaktadır. Günümüzde ABD'nin Orta Doğu, Orta Asya, Afrika ve dünyanın değişik yer altı bakımında zengin ülkelerinde var olma çabası sadece enerji sektöründe ve dünya siyasetinde söz sahibi olma

³ Rusyanın Doğal Kaynakları | Forumdas.net
<https://www.forumdas.net> > Her Telden > Ülkeler

² insamer.com/tr/merve-aksoy-ercumen_182.htm

isteğinden kaynaklandığını söylemek mümkündür.

3.3 Enerji Transferi ve Türkiye'nin Konumu

Dünyada varlığı kanıtlanan ve üretilen petrol ve doğal gaz rezervlerinin % 70'ten fazlası Türkiye'nin yakın komşularında yer almaktadır. Türkiye bulunduğu coğrafi konum itibarıyla petrol ve doğal gaz zengini olan Hazar, Orta Asya ve Orta Doğu ülkeleri ile Avrupa'daki tüketici pazarları arasında enerji transfer merkezi görevini üstlenebilme potansiyeline sahiptir. Hazırlanan nakil projelerinin faaliyete geçmesi durumunda Türkiye'nin bir enerji koridoru olması kaçınılmazdır.

Türkiye'nin ülkelere göre ham petrol ve petrol ürünleri ithalatında ilk üç sırayı yakın komşularımız olan Irak, Rusya Federasyonu ve İran yer almaktadır. 2015 yılı verilerine göre bu üç ülkeden ithal edilen toplam ham petrol ve türev ürünleri içindeki payı ise yüzde 61 olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat; transfer projelerinin tamamlanamaması Kazakistan, Azerbaycan ve Türkmenistan doğalgaz ve petrolerinin ithalatı istenilen ölçüde gerçekleştirilmemektedir. Tamamlanacak olan yeni projelerle bu ülkelerin doğal kaynaklarının Avrupa ve Dünya pazarlarına ulaştırılmasında Türkiye önemli rol üstlenecektir.

Türki Cumhuriyetlerden Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan önemli jeopolitik konuma sahiptir. Özellikle Şah Deniz ve etrafındaki ülkelerin doğal kaynaklarının dünya pazarlarına ulaşımında Bakü – Tiflis – Ceyhan (BTC) boru hattı önem arz etmektedir. BTC boru hattı, Azeri petrolünün taşınması kadar, Türkiye – Azerbaycan – Gürcistan arasındaki ikili ilişkilerin pekişmesine olanak sağlamak-

tadır. Netice itibarıyla Hazar Denizi havzasındaki doğalgaz ve petrolün Türkiye üzerinden dünya pazarlarına taşınması açısından ilk deneyimin BTC boru hattı olduğunu söylemek mümkündür. Fakat yeterli değildir. Zaman ilerledikçe faaliyete geçirilecek olan yeni projelerin sayılarının artması Türkiye'yi enerji dağıtım merkezine dönüştürmesi mümkündür (Bulut, 2016: 47 – 51).

4. Sonuç

Enerji kaynakları, ekonomik gelişmenin motorunu oluşturmaktadır. Devletlerin vazgeçemeyeceği unsurlar arasında yer almasından dolayı her zaman gündemde sıcaklığını koruyacaktır. Yeryüzünde sınırlı enerji kaynakları yüzünden savaşlar yapılmakta, güçlü ülkeler güçsüz ülkeleri sömürmektedir. Sınırlı enerji kaynaklarına sahip olup, gelişmişlik derecesini tamamlayan batılı (özellikle) ülkeler, sürekli enerji kaynakları üzerine yatırımlar yapmaktadırlar.

Zaman ilerledikçe önemi artan enerji, son dönemde ülkelerin refahı ve kalkınması açısından en stratejik araçlardan biri haline gelmiştir. Günümüzde dünya liderliği ile enerji kaynakları arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. 1. Dünya Savaşı'ndan itibaren dünya üzerinde yaşanan çatışmaların ve savaşların görünürdeki sebepleri bir yana bırakılırsa, arka planlarında gelişmiş devletlerin enerji rezervlerine sahip olma istekleri görülmektedir. Doğal kaynaklardan petrol ve doğalgaz, ticari değer taşımaya başlamalarından itibaren politik çatışmaların ve soğuk savaşların temel sebebi haline gelmiştir. Savaşların yaşandığı bölgelerde enerji kaynakları ile doğrudan

veya dolaylı olarak bağlantılı olduğu bir gerçektir. Böyle bir duruma Suriye ve Irak en güzel örnek olmaktadır. Ortadoğu petrolerini ve Doğu Akdeniz'deki doğalgaz rezervlerinin yanı sıra, son zamanlarda yeni bir küresel çatışma alanı olarak Doğu ve Güney Çin Denizi de ön plana çıkmaktadır. Yeni plan ve oyunlar devreye sokulmaktadır. Güney Çin Denizi'ndeki zengin petrol, doğalgaz ve deniz ürünleri kaynakları, bölge ülkelerinin hak iddialarını gündeme getirmektedir (insamer.com/tr/merve-aksoy-ercumen_182.htm E. T. 18. 09. 2018).

Son söz hiç unutulmamalıdır ki; güçlü ülkelerin Orta Doğu topraklarında güç gösterisinde bulunmalarının en büyük nedeni ise, bu bölgenin petrol ve doğalgaz zengini olmasından kaynaklanmaktadır.

Kaynakça:

1. Aksoy Ercümen, M. (2017) Dünyanın Enerji Görünümü, İNSAMER, insamer.com/tr/merve-aksoy-ercumen_182.htm
2. Bulut, R. (2017), "Türkiye Ekonomisinde Enerji Sektörünün Önemi" *Göller Bölgesi Ekonomi ve Kültür Dergisi "Ayrıntı"*, Mayıs 2017, Cilt: 5, Sayı 50 s: 61-65
3. Bulut, R. (2018), "Enerji Bağlamında Türkiye ile Rusya Federasyonu Arasındaki İlişkiler" *Göller Bölgesi Ekonomi ve Kültür Dergisi "Ayrıntı"*, Mart 2018, Cilt: 5, Sayı 60 s: 68 - 73
4. DEİK (2012) "Rusya Federasyonu Ülke Bülteni"
5. Ünal, M.C. (2011), "Rus Dış Politikasında Enerjinin Rolü ve AB Enerji Politikasına Etkisi" (Basılmamış yüksek lisans tezi), Ankara 2011
6. T.C. (2013). Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, "Rusya Federasyonu'nun Genel ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkiler".
7. T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı - Petrol www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Petrol
8. T.C. Ekonomi Bakanlığı www.ekonomi.gov.tr/.../disliskiler/.../Rusya%20Federasyonu/html-viewer-ulkeler;
9. www.rusia.mfa.md/economy-ru/ (16.04.2017)
10. Ülkeler Göre Dünya Petrol Rezervi | Enerji Atlası www.enerjiatlası.com › Rezervler
11. Ülkeler Göre Dünya Doğal Gaz Rezervi | Enerji Atlası www.enerjiatlası.com › Rezervler
12. <http://www.bloomberght.com/.../2025390-dunyada-en-fazla-dogalgaz-rezervi-iranda>
13. <https://makale.eceylan.com/tag/enerji-kaynaklarinin-siniflandirilmesi/>
14. <https://slideplayer.biz.tr/slide/10167153>
15. insamer.com/tr/merve-aksoy-ercumen_182.htm